

TEXTUS ENODATUS.

Tigurina legit: Aqueductus ecce meus evasit flumen, & flumen meum in mare excrevit: quoniam disciplinam illumino ut diluculum, & in multum tempus illustro eam. Imas omnes terrae partes penetra, dormientes video quoscumque, & spem in Domino ponentes omnes illumino. Versus 45. desideratur in Syro, & in Textu Graeco, qui nunc extat. Syrus transfert: Ecce etiam fuit mihi torrens, & fluvius meus peringit usque ad mare. Rursus doctrinam meam mane dico, & relinquam eam in generationes multas, vel potabo ea generationes multas. Camerarii translatio sic habet: Ibi mei rivuli excreverunt in torrentes, & flumina mea in lacus amplissimos; nam mea doctrina tam late luget quam serenum mane, & radios sparsit longissime. Aliae translationes penè consonant Tigurinae.

Sensus verborum de eximio doctrinae Evangelicae incrementum. Psalm. 18.

Isai. 11. 9.

Hab. 2. 14.

Palacius

Lyranus.

Interline.

Evangelica doctrina progressus & incrementum, instar Solaris lucis, per totum orbem

2374 Circa sensum Versiculi 43. conveniunt Interpretes sacri, sermonem esse metaphoricum de eximio Evangelicae doctrinae ex parvis initiis incremento mediâ Apostolorum virorumque Apostolicorum praedicatione, quorum sonus exivit in omnem terram, & in fines orbis terra verba eorum. Psalm. 18. Erat initio ad instar tramicis, seu fossae, sive aqueductus; crevit instar copiosissimi fluvii, ac denique ita in immensum exaugeta est, ut videatur esse mare totum orbem cingens & ambiens. Quod Isaias praedixerat cap. 11. v. 9. Repleta est terra scientia Domini (id est, doctrinâ praedicationis Evangelicae) sicut aquae maris operientes. Et Habacuc 2. vers. 14. Replebitur terra, ut cognoscant gloriam Domini, quasi aquae operientes mare. Id est, sicut aquae copiosae, & fluctus exaestuunt, & ebulliunt supra mare, ut superfluant, & terras vicinas inundent. Et hoc illud est quod Siracides ait: Fluvius meus appropinquavit ad mare: seu in mare excrevit; vel evasit in mare. Ubi rectè Palacius: Docent non fuisse sterilem praedicationem Evangelii, sed quod abundavit, & facta est velut mare. O rem mirabilem! fluebat doctrina Evangelica, & in ea quodammodo Spiritus & Christus: obstant hinc fluxui omnes daemonum, Imperatorum, militum, & totius Orbis vires extenta: at his omnibus invitis, ut mare totam vallat, & circumdat terram; ita vita Christiana & ipse Christus totum circumdedit orbem.

Lyranus ita explicat de doctrina Evangelica, ut fluvius dicatur, qui ad mare appropinquavit; Id est, ad multitudinem Gentium, & populorum; nam mare est congregatio aquarum, & Apoc. 17. dicitur, Aquae multi populi multi. Hanc autem praedicationem injunxit Christus Apostolis Act. 1. dicens: Eritis mihi testes in Jerusalem, & in omni Judaea, atque Samaria, & usque ad ultimum terrae. Similiter explicat Interlinealis: Appropinquavit ad mare, usque ad finem terrae, scilicet.

2375 Subinde, versus 44. elucidatio quadam est proximè antelapsi versiculi: Quoniam doctrinam quasi antelucanum illumino omnibus; & narrabo illam usque ad longinquum. Pro antelucanum, Graecè est ὀφθαλμὸν diluculum, seu lux diluculi vel aurorae, quae ab exortu suo splendens procedit & crescit usque ad meridiem.

Quo lucis progressu & incremento, doctrinae Evangelicae progressus & incrementa designantur, quâ omnes illuminantur Nationes, vel longissime quoque distant, fugatis errorum tenebris; id enim est doctrinam quasi antelucanum illumino omnibus; id est, eam omnibus clarâ, & perspicuam facio & exhibeo, quomodo matutinum lumen subito post tenebras sol exhibet, spargens illud successive, & augens per totum orbem. Unde Camerarii illa lectio: Nam mea doctrina tam late luget, quam serenum mane, & radios sparsit longissime. Quod Syrus explicat: Relinquam eam in generationes multas, vel potius, Potabo ea generationes multas. Et rectè Palacius explicat ita: Dixerat, quod ejus fluvius appropinquavit ad mare: quæris quomodo? Scilicet quia profero doctrinam meam omnibus juxta illud, praedicebatur hoc Evangelium in universo orbe; ac ideò narrabitur usque ad longinquum. Planè usque ad eas regiones, quarum nulla hactenus habebatur notitia. Nec minus rectè Fuldenis Abbas Rabbanus, quem audi. Illuminata doctrina à vera luce, quae illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, à sole justitiae, ipsoque oriente, de quo scriptum est: Visitavit nos oriens ex alto. & alibi, Ecce vir oriens nomen ejus; facit suam doctrinam enarrari in longinquum; hoc est, in finibus orbis, ut omnes cognoscant veritatem ad saluationem humani generis venisse.

2376 In enucleando 45. variant Expositores sacri. Communis interpretatio est de Christi Domini descensu ad inferos, qui non contentus longinquas quasque orbis partes, & gentes omnes in superficie terrae degentes illustrasse, penetravit etiam profundissima damnatorum loca, nec non lymbum, & purgatorium, ubi peccatoribus terrori fuit, & justis lux, vitaeque, dum universis peractam à se generis humani redemptionem, reportatoque ex Lucifero triumphos manifestavit, eoque illustravit lumine gloriae, beavit & aeterna felicitate donavit. Quod ad animas in purgatorio existentes extendunt quoque non pauci ex Doctoribus. Unum audi Palacium. Non contenta Sapientia per se, & Apostolos Orbem terrarum visitasse, & illuminasse, descendit etiam ad inferos. Ubi aspectu terribili respexit damnatos & visitavit & illuminavit lumine gloriae suae omnes, qui ibi sperabant in Domino. Nota primum; ipsam Sapientiam junctam animae in triduo mortis penetrasse omnia receptacula inferni; ait enim: Penetrabo omnes inferiores partes terrae. Nota 2. terribili formâ ostendisse se damnatis; hoc enim significat; Inspiciam omnes dormientes, juxta illud, Qui respicit terram & facit eam tremere. Psalm. 103. vers. 32. Ne verò putaretur, se terrifico vultu pios inspexisse, addit, quod illuminabit vultum suum sperantibus in Domino. Nota 3. lumine gloriae illuminatos pios in lymbo, ubi etiam latro eo die fuit, in paradiso, id est, vidit lumen gloriae; id notat verbum illud illuminabo. Nota 4. etiam animas, quae tunc erant in purgatorio, eo fuisse lumine gloriae perfusas; nam ait; illuminabo omnes sperantes in Domino.

2377 Hæc interpretatio etsi expedita sit, & communior apud Interpretes Ecclesiastici, & Theologos Scholasticos, alia etiam, ut genuina & propria, admittenda est, quam in argumento praefiximus, de potentissima doctrina

Camer.

Syrus. Palacius;

Versus 45. enucleatio.

Palacius.

Pl. 103. 323

Notra Interpretatio

Arinae Evangelicae virtute, quae talis est, ut homines quosque profundissimo peccatorum somno, densisque errorum tenebris consepultos excitet, & illuminet. Favet Fuldenis Abbas: Penetrat inferiores partes terrae, quoniam carnalium corda & cogitationes scrutatur. Inspicit omnes dormientes, qui vel ignorantia somno, vel torpore negligentia dormitant; & illuminat rectâ fide & agnitione sperantes in Deo. Consonat Interlinealis Glossa. Et quidem hæc interpretatio genuina est & contextui consona; cum enim de Evangelicae doctrinae incremento, & progressu in omnes mundi plagas sermo esset, explicatur deinde eo vers. 45. quomodo perspicua Christi notitia penetratura & illuminatura esset vel infima terrae ipsa, Gentilitatem nempe, & Gentiles dormientes sub umbra mortis; ad quos Paulus aiebat Ephes. 4. 14. Surge qui dormis, & exurge à mortuis: & illuminabit te Christus. Et de quibus David Psalm. 67. 7. Qui educit vincitos in fortitudine; similiter eos, qui exasperant, qui habitant in sepulchris. Quod verò Gentiles appellentur, sperantes in Domino, testantur sæpè Prophetae. Hais 42. 4. Legem ejus insula expectabunt. LXX. quos sequitur Matthæus cap. 12. 21. In nomine ejus Gentes sperabunt. Et cap. 51. 5. Me insula expectabunt. Unde Genes. 49. 10. vocatur Christus expectatio Gentium. Quod de Christo dictum est, dicendum de Maria similiter secundario sensu. In utriusque verò gratiam textum jam dilucidamus.

Rabanus

Ephes. 4. 14.

Pl. 67. 7.

Isai. 42. 4.

TEXTUS ILLUSTRATUS

De Christo Domino.

SECTIO IX.

Christus solis instar praefulgens, vel barbaras quasque, distitasque Nationes illuminat nitidissimâ Evangelica doctrina luce.

2378 Hoc certè abundè probant verba ipsiusmet corporatae Sapientiae jam enodata. Aliunde & illis, & instruto nostro splendorem conciliemus solidè & amoenè. Malachias 4. 2. agens de primo Christi adventu (ut volunt Chryostomus, Theodoretus, Isidorus, & Montanus apud Castrum nostrum) Orietur vobis, proclamat, timentibus nomen meum sol justitiae, & sanitas in pennis ejus. Matutino soli exorienti comparatur Christus. Ut enim sol exorienti nebulas discutit, dissipat tenebras, serenat caelum, suos rebus omnibus colores restituit, amicam lucem omnibus indit, beneficam auram mundo allat: sic Christus, vel ab exortu suo, omnibus salubris, & vitalis errorum tenebras fugavit, & caliginosam idololatriæ noctem in splendidissimam veritatis diem convertit, uti verissimus justitiae, puritatis, misericordiae, & victoriae sol; sic enim vox justitiae transferenda. Sed qua id ratione factum, quæris? Planè. Dum sanitas in pennis ejus circumfertur. Pennas vocat nitidos ipsius solis radios, quibus ceteri volatu omnia lustrat & illustrat. Arabicus & Syrus vertunt: & sanitas super linguam ejus. Arcanè conjunguntur splendentes pennae, seu calami, & lucidae linguae; ni me fallo, ut sacrum Dei verbum, Evan-

Matutino Soli exorienti comparatur Christus, pergens omnia illuminatur doctrinâ suâ. Mal. 4. 2.

Sanitas super linguam ejus.

gelicae doctrina & ore & calami efformata designaretur. Ecce tibi Sol justitiae & misericordiae splendens; ecce sermonis radios, ut aiebat Nazianzenus Orat. de Pace. S. Nazian. Ecce dispersas linguas tanquam ignis, id est, lucidas, claras, nitidas, resplendentes, datas Evangelicis Praedicatoribus Act. 2. 3. Ecce quod Tertullianus aiebat lib. de Resurrect. Carnis cap. 47. Ut ipsius solis radio putem scriptum. Ecce quod Psalter Canonice Scriptor praedicebat Psalm. 44. Lingua mea calamus scribae velociter scribentis. Nec mireris splendidas linguas & calamos: nam Solinus Polyhistor pag. 68. tradit, in saltu Hercynio aves quaedam reperiri, quarum pennae noctu miros ex se splendores emittunt, atque illis homines ut ad praesidium itineris dirigendi. Et Plinius lib. 9. cap. 27. scribit in summa maria piscem lucerna, appellatum; cujus lingua per os exerta tranquillibus noctibus relucet. Quid mirum & Christi linguae, & pennatis calamis splendens concedamus supra Solis radios fulgentiores, quibus à fine ad finem, à caeli verticibus extremos ad usque terrae margines, & profundissimas ipsius voragine pertingat, & penetret. Etenim Prophetica, Apostolica, & Evangelica dicta & scripta Christo tanquam praecipuo loquenti & scribenti tribuenda sunt. Ipse in illis ut sol misericordiae summopere resplendet, & quaquaversus splendores emittit, & animorum sanitatem circumfert: & sanitas in pennis, in lingua ejus. Ut enim Sapient. 16. vers. 12. Tuus Domine sermo Sap. 16. 12. sanat omnia. Et Pl. 106. v. 29. Misit verbum suum & sanavit eos.

Sermonis radii.

Splendida lingua & calami. Pl. 44.

Lucerna piscis.

Luc.

Lux Pastoris. bus exortis in natali Domini unde & quid portendoret.

S. Beda.

stella Magos illuminans Lingua fuit Christi splendida.

2379 Commendaverat Evangelista Lucas viscera misericordiae Dei nostri, in quibus visitavit nos oriens ex alto. Graecè, sol oriens ex alto. Celebrat postea Verbi infantis natalem, qui Evangelium suum, illic ab exortu suo, praedici voluit ab Angelo humilibus pastoribus. Ecce evangelizo vobis gaudium magnum. Certè prima hæc Evangelica praedicationis non absque divinissima luce, quae pastores circumfulsit, peracta est: & claritas Dei circumfulsit illos. Lux quidem ex illo misericordiae sole recens nato in homines enata; ut demonstraret Evangelica doctrina lucis instar splendens nitida & clara à Christo enascitura; imò à sacris litteris, in quibus Christi magnalia continentur. Nam de pastoribus arcanè dictum: Inveniant Mariam & Joseph, & infantem positum in praesepio; videntes autem cognoverunt de verbo, quod dictum erat illis. Ubi argutè V. Beda: Reperiunt Virgineam Ecclesiae pulchritudinem quasi Mariam; virilem spirituum Doctorum caetum quasi Joseph; & humilem Christi adventum Scripturae paginis insertum, quasi in praesepio positum Christum infantem. Gentes, quae Christi illuminatae doctrinâ ad Ecclesiae gremium advolarunt, inveniunt corporatum Dei Verbum inspirato Scripturae verbo insertum; agnoscunt unde illis tanta lux affulserit.

2380 Illo eodem tempore, quo pastores Angelus apparuit evangelizans, apparuit etiam tribus Magorum Regibus in oriente, ut relictis regalibus Soliis, pauperulum puerum in praesepio adorarent: Vidimus stellam ejus in oriente, & venimus adorare eum. Quae hæc tam fulgida stella Christum annuncians, G g g 4 Magos

